

Кравчук Наталія Олегівна

викладач кафедри економіки та обліку

господарської діяльності

Нововолинський факультет

Тернопільський національний економічний університет

ВИТРАТНИЙ ПІДХІД ДО ОЦІНКИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

Конкурентоспроможність сучасного підприємства дедалі більшою мірою стає результатом ефективного використання унікальних за своєю природою факторів нематеріального характеру — таких, як знання й уміння співробітників, професійна кваліфікація, патенти, права на дизайн і торгові марки, відносини із споживачами, структура управління, інформаційні технології тощо, — поєднаних у категорію "інтелектуальний капітал".

Існування інтелектуального капіталу вперше було досліджено П. Друкером у роботі «Концепція корпорації» (1946 р.), присвяченій загальним питанням менеджменту. П. Друкер ввів поняття «knowledge worker» (працівник знань) [6]. Надалі цю проблему піднімав Дж. Гелбрейт у роботі «Нове індустріальне суспільство» (1969 р.) в контексті зростання ролі наукоємних виробництв у сучасній йому економіці. Саме Дж. Гелбрейт вперше вживає термін «інтелектуальний капітал» як дещо більше, ніж «чистий інтелект» людини, що включає цілеспрямовану інтелектуальну діяльність. Так, для опису знань вперше було використано поняття капіталу, тобто цінності, що допомагає створювати інші цінності [6].

Варто звернути увагу, що термін "інтелектуальний капітал" наразі не має однозначного загальноприйнятого трактування, для його оцінювання використовують різноманітні інструменти.

Зокрема, N. Vontis було запропоновано розділити методи оцінки інтелектуального капіталу на групи:

- безпосередні методи (direct intellectual capital methods), засновані на безпосередній грошовій оцінці різних складових інтелектуального капіталу;

- методи ринкової капіталізації (market capitalization methods) - оцінюють різницю між ринковою вартістю і балансовою вартістю активів;

- методи рентабельності активів (return on assets methods) - різниця між середньогалузевою рентабельністю активів і рентабельністю підприємства є додатковою ефективністю, яку генерує інтелектуальний капітал;

- індикаторні методи (scorecard methods), що оцінюють різні індекси та індикатори, які, як передбачається, впливають на величину інтелектуального капіталу. Оцінка в грошовій формі не здійснюється [8, с.41 – 46].

Вартим значної уваги є витратний підхід до оцінки інтелектуального капіталу, який передбачає грошову оцінку окремих його складових. Щодо структури інтелектуального капіталу, то тут також немає єдиної думки серед науковців. Наприклад, Л. Едвінсон і М. Мелоун подаючи структуру інтелектуального капіталу чітко розмежовують людський (human) і структурний капітал (structural capital) [4].

А.М. Козирев також підкреслює визначальну роль людських активів у структурі інтелектуального капіталу. Розроблена структура К. - Е. Свейбі включає зовнішню структуру, внутрішню й індивідуальну компетентність. Зовнішня структура включає взаємодію із зовнішнім оточенням, зв'язки з покупцями і замовниками, репутацію фірми і торгові марки. Внутрішня структура складається з інтелектуальних продуктів, створених в середині фірми (моделі, технології, комп'ютерні системи, а також внутрішня культура). Як і К.-Е. Свейбі, Е. Брукінг ототожнює інтелектуальний капітал з нематеріальними активами і виділяє, як уже зазначалось, чотири основні складові інтелектуального капіталу: ринкові активи, людські активи, активи інтелектуальної власності, інфраструктурні активи [4].

Проте, загальна тенденція підходів до аналізу структури інтелектуального капіталу прослідковується і закладена вона Міжнародною бухгалтерською федерацією (International Federation of Accountants (IFAC)). У стандартах, розроблених федерацією, пропонується розглядати інтелектуальний капітал як такий, що структурно складається з трьох основних блоків: людський капітал,

капітал відносин з зовнішнім середовищем (його ще називають ринковий або споживчий капітал), структурний або організаційний капітал [3].

Тому, узагальнивши підходи до оцінки вартості окремих елементів інтелектуального капіталу підприємства, нами запропоновано наступне: вартість інтелектуального капіталу варто визначати як суму вартостей людського капіталу, структурного (організаційного) та ринкового капіталу (рис. 1).

Рис.1. Вартість інтелектуального капіталу підприємства згідно витратного підходу*

*розроблено автором на основі [3,4,5,6]

Отже, головна мета оцінки інтелектуального капіталу – забезпечення стійкого розвитку організації. Інтелектуальний капітал являє собою фундамент для майбутнього зростання. Тому його оцінка допомагає формувати довгострокову стратегію організації в постійно мінливій зовнішній обстановці й використовується як інструмент комунікацій.

Література

1. Білоус-Сергєєва С.О. Оцінка інтелектуального капіталу промислового підприємства / О.С. Білоус-Сергєєва // Теоретичні і практичні аспекти інтелектуальної власності, 2011.
2. Кендюхов О.В. Інтелектуальний капітал підприємства: методологія формування механізму управління [монографія] / О.В. Кендюхов; Національна академія наук України. Інститут економіки промисловості. – Донецьк: ІЕП НАНУ України, 2006. – 307 с.
3. Кравчук Н.О. Теоретичні засади функціонування інтелектуального капіталу підприємства /Н.О. Кравчук // Інноваційна економіка, 2012. - № . С. -
4. Нагорна І.І. Сутність та оцінка інтелектуального капіталу на підприємстві / І.І. Нагорна // Економічний простір, 2011. - № 46. – С. 278 – 285.
5. Назаренко І.Л. Методика оцінки інтелектуального капіталу лінійних підприємств залізничного транспорту / І.Л. Назаренко, Т.О. Мороз // Вісник економіки транспорту і промисловості, 2011. - № 34. – С. 307-315.
6. Нанівська Є.В. Інтелектуальний капітал: сутність та значення у сучасних умовах / Є.В. Нанівська // Науковий вісник НЛТУ України. – 2011. – № 21.15. – С. 256 – 262.
7. Ступнікер Г. Формування і оцінка інтелектуального капіталу підприємства / Г. Ступнікер // Економічний аналіз, 2010. - № 5 . –С. 189 – 192.
8. Bontis N. Assessing knowledge assets: a review of the models used to measure intellectual capital // International Journal of Management Reviews. 2001.- №3. – p. 41 – 60.
9. Understanding corporate value: managing and reporting intellectual capital /The Chartered Institute of Management Accountants (CIMA), www.cimaglobal.com. – 26 p.